

TELEGRAFUL ROMÂN.

Nr. 35. ANUL XIII.

Telegrafulu' este de două ori pe săptămân: joi'a și Duminec'a. — Prenunțarea se face în Săbiu la expeditor'a foiei pe afara la c. r. poste, cu bani ga'ta prin scrisori francate, adresate către expeditor'a. Prețulu' prenumeratiunei pentru Săbiu este pe anu 7. fl. v. a. — Pe o jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei și pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era peo jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și țieri străine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru între' ora cu 7. cr. sirulu' cu litero mici, pentru a două' ora cu 5 1/2 cr. și pentru a treia' repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Săbiu, in 6/18 Maiu 1865.

Declarațiune,

prin care facu cunoscutu Preotimei întregi române de relegea greco-resarităna din Eparchiele de pâna acum a Timisiorei și a Versietului: cum ca au gresitu toti acei Preoți, cari au începutu a pomeni numele Meu în servituri bisericesci pe bas'a Cerculariului Meu dela Craciunulu anului trecut, de ore ce veri cine au potutu întielege de acolo: ca Eu inca n'amu priimitu iurisdicțiunea mitropolitana, și ca Eu amu emisu acelu Cerculariu spre orientarea tuturor, și amu disu într'ensulu lamuritu, că pâna la alta ordinaciune imperatésca toti Preoții și lumenii sa fia ascultatori de iurisdicțiunile bisericesci, de care s'au tințtu pâ'n'acum. Asiâ dara, Iubitiloru! sa nu Me pomeniti pre Mine în rogaciuni, că sa nu cadeti în vre-o nevoia nemeritata.

Adausulu acel'a, ce erâ tiparitu în „Telegrafulu Român” nr. 102. 1864 lângă Cerculariulu Meu, s'au referitu către Archidieceș'a Ardélului, către carea au fostu îndreptatu acelu Cerculariu; însă în esemplarele Cerculariului Meu, care au fostu menite pentru Diocesele din Banatu, nu se cuprinde acelu adausu, pentruca nici erâ scopulu Meu acel'a, că se Ve provocu, sa Me pomeniti în rogaciuni în loculu Archiereiloru Vostri Serbi.

Simtu Eu, iubitiloru! necasurile Vostre, căci acelea sunt și ale Mele, și Ve rogu, sa le portâmu inca unu tempu scurtu acelea cu resignatiune, că apoi sa Ne mangaiâmu și mai pe deplinu.

Săbiu in 1 Maiu 1865.

Andrieu Baronu de Siagun'a m. p.

Archi-Episcopu și Mitropolitu.

Ceva despre activitatea Asociatiunei transilvane române.

Scritoriulu acestoru sire cugeta, ca face numai unu servitiu binevenitu on. publicu cetitoriu român, deca cu asta ocaziune aruncandu o privire preste activitatea Assoc. tranne române mai alesu în anii din urma, va reimprospetâ unele date documentari de activitatea aceleia, celu puțin pre vre doi ani din urma. Si acést'a scritoriulu acestoru sire o face mai alesu din acelu motivu, că sa multamésca macaru acceptarea aceluor conationali ai sei, cari cumpanindu faptele și impregiurările de tôte partile și din tôte punctele de vedere, prin urmare, cari petruindu și mai afundu în adeverulu, în esenti'a lucrului, sciu a-si formulâ și pretensiunile sale în unu modu mai moderatu, mai convenienciosu, ear nu esageratu...

Dar cu ast'a nu voiu nici decâtu sa afirmu, că dora activitatea Assoc. tranne române, desvoltata în restempulu dela infitierea aceleia pâ'n' în presinte, aru fi fostu în stare a multumi pre deplinu tôte acceptările și dorintiele, cu atât mai puțin iluziunile unor'a: totusi cutezu a dice, ca si acést'a, că si alte lucruri din lume, si-va fi avendu causele sale justificate prin impregiurări neincungiurabile.

Cu tôte acestea urmarindu cu tóta atentiunea, și cu tóta serioșitatea semnele de viață dovedite din partea Assoc. în scurtulu restempu dela întemeierea aceleia pâ'n' în presinte, credu ca nimenea nu se va aflâ, carele sa aiba incumetarea a afirmâ, ca aceeasi amesuratu stărei, potintiei și impregiurâloru șale, n'a facutu chiaru nimicu în favoera binelui și culturii poporului român.

Ce e dreptu, ca judecandu dupa zelulu, carele se manifestase din partea inteligintiei române mai antâiu cu ocaziunea inaugurării și constituirei Asociatiunei transilvane române în 23 Oct. (4 Nov.) 1861, dupa aceea, mai alesu cu ocaziunea adunării sale generale tinute la Brasiovu în 27-28 Iuliu 1862, erâ veri ce Românii în totu dreptulu de a sperâ, ca deca acelu zel și entusiasmu va fi durabilu—precum se și credea:—atunci acestu asiedimentu nationalu nu preste multu tempu

va sa-si revêrse în abundantia binefacerile și darurile sale în interesulu prosperării literaturii și culturii poporului român. Au nu erâ veri-ce Românii îndreptatitu a Nutri celê mai incantâtorie și mai magulitorie sperantie despre prosperarea Assoc., candu vediu, ca indatu cu ocaziunea adunării gen. II. tinute la Brasiovu în 1862 și dupa aceea, în acelu anu, se suise numerulu membriloru Assoc. mai la 900 inși? Credu, ca vediundu acestu progresu frumosu, nimeni nu-i potea veni prin minte, ca dora numerulu membriloru Assoc. în anii urmatori va balantiâ între 350,380, celu multu pâna preste 400 inși; cu atât mai puțin nu potea cine-va sa cugete, ca Comitulu Assoc. va fi constrinsu chiaru și pâna la aceea, că sa tramitia pâna și preste 500 provocări pre la m. ord. ai Assoc. pentru incassarea taxelor restante; și inca, ca și a-celê provocări în partea cea mai mare, erâ și fără de vre unu efectu imbucuratoriu. Aceste impregiurări nefavoritore causara, ca de vreb doi trei ani fondulu Assoc. — din carele se impartira în totu anulu stipendie, premie, ajâtorie pentru bibliotec'a Assoc. și pentru musele din Blasiu și Brasiovu, mai avendu și alte spese asiâ numite curente pentru tiparirea acteloru Assoc., pentru Cancelaria etc. tôte preliminate de adunările gen. resp.—nu potu de locu cresce, în proportiunea, cum s'aru fi doritu, și cum se sperase la începutu, ba chiaru nici în mesur'a, ce o prescrie § 26 din statutele Assoc. Ceea ce va poté vedé ori și cine din datele citate mai injosu, și mai pre largu din actele adunâriloru generale.

Ci nu voiu, a me demite mai pre largu la dovedirea activității Assoc. tranne române, încependu dela infitierea aceleia, adeva de vre-o patru ani încôce. Credu, ca acést'a si-o va aflâ fia-carele din actele Assoc. tiparite și publicate în totu anulu dela infitierea aceleia, pâ'n'acum. Voiu numai cu asta ocaziune, în interesulu adeverului, a aduce înainte unele date autentice, care inca sunt dovedi destulu de chiare despre activitatea Assoc., macaru pre vre-o doi ani din urma. Căci spendările în sume considerabile, facute în interesulu înaintării culturii române, prin ajutorarea de tineri studentii români lipsiti de mijloce, prin ajutorarea de biblioteci, musee naturalo-fisice, mai incolo, prin impartirea de premie pentru iudivii români cei mai escelenti pre câmpulu unor ramuri de sciintie și arti, inca sunt totu atâtea dovedi eclatante de activitate, care nu e iertatu a le ignorâ, cu atât mai puțin e iertatu, a le intempina cu despretiu și neconsiderare.

Sa vedemu deci spendările Assoc. facute în interesulu culturii române, din punctu de vedere materialu, căce oricum, aceea e inca și va remanê porurea unu adeveru nedisputabilu, cumca deca n'ai materia, nu poti nice lucrâ. Apoi sa combinâmu procentele legali obveniente după capitalulu totalu alu Assoc., și în urma, sa ne întrebâmu cu tóta serioșitatea, ca ore cu privire la impregiurări Assoc. nôstra româna n'aru fi potutu face și mai multu decâtu a facutu? și deca a potutu, de ce n'a facutu? De poterile lucrâtorie spirituale și intelectuale, care inca nu se afla pre la noi Românii prin totu tufisiulu, voiu tacé cu totulu astadata.

Sa luâmu dar înainte anii Assoc. 186²/₃ și 186³/₄, de ore ce în acesti ani, anume dupa adunarea gen. dela Brasiovu din 1862, incepuse fondulu Assoc. a cresce pâ'n' la o suma mai considerabila, și apoi și altfelu de pre anii mai susu insemnati posedemu date destulu de chiare, estrase din raporturile resp. DD. cassieri ai Asociatiunei.

În an. Assoc. 186²/₃ s'a erogatu pentru stipendie, pentru premie, pentru bibliotec'a Assoc., pentru ajutorarea museelor naturalo-fisice din Blasiu și Brasiovu, onorariulu Secr. II, tiparirea acteloru Assoc., pentru Cancellaria Assoc. sum'm'a totala de vre-o 2542 f. 80 xr. v. a. (Vedi: Actele adunării gen. III pag. 80).

În an. Assoc. 186³/₄, precum se vede din raportulu Casierulu asternutu la ad. gen. dela Hatiegu din an. tr. (vedi

actele adunării gen. IV pag. 55) iarasi totu pentru stipendie, premie, bibliotec'a Assoc., museele naturalo-fisice din Brasiovu și Blasiu etc. etc. s'a cheltuitu summ'a de 2418 f. 10 xr.

Cătu se va fi erogatu in anulu curinte 186¹/₅, se va vedé iarasi din raportulu Cassierului la adunarea gen. viitoare; credu in sa, ca la tóta intemplantia, in anulu acest'a, erogatiunile voru trece încātu-va și preste summele insemnate pre anii mai susu insemnati: 186²/₃ și 186³/₄. Si acest'a din acea simpla și invederata cauza, ca in anulu curente, pre lângă stipendiile preliminate pentru ajutorarea studentiloru lipsiti de mijlôce, pre lângă ajutôrele pentru bibliotec'a Assoc., pentru museele naturalo-fisice din Blasiu și Brasiovu etc. s'au impartitu in estu anu și premie la 3 Concurrenti, și anume dôue premie de câte 25 f. v. a. unulu, la doi concurrenti, cari in sensulu conditiuniloru defipte in resp. Cencurse, au doveditu cu testimonie demne de tóta credinti'a, cumca se afla in possessiunea celoru mai multi și mai frumosi fragari destinati pentru cultur'a vermiloru de matasa; cum și unu altu premiu de 100 f. v. a., ce s'au asemnatu unui sodalu de meseria, carele iarasi si-dovedi capacitatea și desteritatea sea *), amesuratu conditiuniloru puse; in urma unu altu stipendiu pentru perfectiunarea in art'a stenografica. Credu, ca tóte aceste spendiári s'au facutu numai și numai in interesulu culturai, și cu scopulu de a incuragiá cultur'a Románului in tóte ramurile.

Acum placa-i ori și cui a combiná starea fondului Assoc. pre anii mai susu insemnati, și purcéda in combinarea sea, déca va avé voia, chiaru și pâna la siedinti'a Comitetului din 2 Maiu a. c.,—pre candu fondulu Assoc. possedeá summ'a de 21,190 f. 26¹/₂ xr.—și apoi judece, ca óre interesele anuali de 5 proc., ce vinu dupa capitalulu totalu alu fondului Assoc., corespundu pe depliau erogatiuniloru respective?, dar totu deodata sa nu-si uite acelu combinatoru nici de aceea, ce prescrie unu § din statutele Assoc., anume §. 26! Sa constatámu mai chiaru adevêrulu cu cifre: 1) starea activa a cassei Assoc. cu ocasiunea adunării gen. tînute la Blasiu in 7—8 Septembrie 1863 (ad. pe an. Assoc. 186²/₃) faceá summ'a de 20466 f. 87 xr. v. a.; erogatele pe acelu anu fura 2542 f. 80 xr. v. a., pe candu interesele de 5 proc. dupa capitalulu totalu, calculo medio aru fi fostu numai cam 2023 f. v. a.; 2) starea activa a cassei Assoc. cu ocasiunea ad. gen. dela Hatiegu din 1—2 Augustu 1864 (ad. pe an. Assoc. 186³/₄) faceá summ'a de 20927 f. 39 xr. v. a.; s'a erogatu pe acelu anu alu Assoc. summ'a de 2418 f. 10 xr. v. a. pe candu interesele de 5% pe acelu anu aru fi datu numai summ'a cam de vre-o 2048 f. v. a.; eaca, ca in amendoi acesti ani, s'a erogatu preste interesele obvenitôrie dupa capitalulu Assoc., și inca cu sumusióre nu neconsiderabile.

Acestea le atinse pe scurtu spre chiarificarea pusefiunei Assoc. transe române din punctu de vedere materialu, cá sa seimu, unde ne aflámu, cum stámu, și ce potemu pretinde cu totu dreptulu dela Assoc. nóstra. Asiu mai avé in urma de a mai adauge singuru numai espressiunea acelei dorintie, ca adeca, déca voimu cá acestu asiementu de cultura sa desvólte o activitate mai estinsa și mai energica, sa prospereze cu pasi mai mari, in interesulu literaturai și culturai române, e opu inainte de tóte, cá sa fia imbratsiatu cu tóta caldur'a și in sensu mai estinsu. Si atunci sa sperámu, ba sa și pretindemu cu totu dreptulu o activitate și mai energica, și mai estinsa și mai ramurita. Ci eu nutrescu speranti'a cea mai firma, ca tempulu le va indreptá tóte spre bine. —

Sabiiu in 13/1 Maiu 1865. I. V. R.

Programulu Magiariloru liberali.

Cu cătu cresce partid'a oppositiunala in cas'a ablegatiiloru Senatului imperialu, cu atât'a crescú și sperantiele și aspiratiunile Magiariloru ungureni, și cu cătu partid'a oppositiunala din senatulu imperialu se face mai critica și mai apriga fatia cu ministeriulu actualu, cu atât'a mai multu rompu taceria și partidele politice magiare din Ungari'a. Cá unu prologu spre desbateri mai departe se pôte privi unu articulu scrisu la Pasci in „Pesti Naplo“ de renumitulu barbatu de statu Deák.

„Debate“, fôia filomagiara in limb'a germana, aduce acum in nrii sei 125, 126 și 127 unu siru de articuli, cari cuprindu in sine, de-si numai in primele liniamente, programulu „partidei liberale“ din Ungari'a; și datorinti'a nóstra e, a reproduce, dupa mesur'a poteriloru fôiei nóstre, acestu programu, cá sa dámu ocasiune cititoriloru nostri a cunoșce acum chiaru din gurile lor, cum voru Ungurii sa pasiésca la multu dorit'a complanare a afaceriloru ungare cu ale imperi-

ului intregu, și spre a judecá, déca pentru pretiulu acest'a pôte dá imperiulu mân'a cu Ungari'a.

Corespundintele „Debate-i“,—dupa afirmárele redactiunei respective—barbatu de tóta increderea, indata la inceputu aru dorí, ca ministrulu de statu cav. de Schmerling sa vina pe câte-va zile la Pest'a, pentru de a studiá aici in fati'a locului statulu cestiunei; cáci a merge, dice, Deák la Vienn'a—precum s'aru fi declaratú ministrulu de statu—patriotulu magiaru firesce nu afla de cuviintia, un'a pentruca Schmerling este de asta data celu mai tare și pôte face concessiuni, alt'a pentruca Deák pôte fi chiamatu la cabinetulu domnului și regelui seu, dar nu in buroulu ministrului tieriloru ereditarie (nemptiesci). De aceea corespundintele declara pe fatia, ca cu ministrulu Schmerling nu se pôte deslegá cestiunea constitutiunala.

Ungari'a, dice, se increde in regele seu și ascépta cu confidintia neclatita, precum pâna aci, asiá și n venitoriu fericirea sea numai dela densulu. Dar mai este inca unu factoru, care pôte conlucrá la unu venitoriu mai bunu pentru Ungari'a, și acest'a este Senatul imperialu, și spre a constatá, ca sperantiele in Senatul imperialu crescú in Ungari'a pe di ce merge, corespundintele produce o declaratiune, carea fu fericitu a o audi din gur'a lui Deák insusi. „Eu amu sciutu, — aru fi dîsu Deák, — ca dincolo de Lait'a este gramadita o massa imposanta de inteligintia; dar cu tóte aceste desteritatea cea extraordinaria politica, ce o manifestara barbati cei emininti ai casei ablegatiiloru, precum și desvôltarea cea repede parlamentaria a corporatiunei intregi, m'a surprinsu fôrte multu, — de sine se ntelege, ca in moda placutu. Cas'a ablegatiiloru este venerata din parte-mi, și eu nu me ndoiescu nicari'a, a o spune acest'a la tóta ocasiunea. Eu citescu desbaterile cu mare atentiune și amu invetiatu dintr'ensele multe lucruri folositôre despre impregiurárele de dincolo de Lait'a. Asiu dorí, cá domnií acei'a, candu vomu mai avé și noi (intielege Ungureni) norocirea de a poté vorbi, sa se informeze cu aceeași imparțialitate despre referintiele nóstre cele deosebite.“

Dupa acésta introducere apoi trece corespundintele la in-susi programulu dartidei numite, și noi reproducemu pasagiile mai insemnate ale acestui programu din cuventu in cuventu.

„Punctulu nostru de manecare este sanctiunea pragmatica; ea a fundatu in adevêru monarchi'a; ea este bas'a cea solida a tronului și un'a din cele mai tari garantii ale dreptului de statu ungaru. Cu sanctiunea pragmatica in mâna trebuie sa ncepemu desbateria asupr'a aceloru afaceri, cari le ceru referintiele cele nóue ale imperiului. Alta metoda nu e cu potintia, déca nu voimu sa ne aruncámu fâra cârma și vâsle pe marea cea larga și deschisa a dorintieloru, prefensiuniloru și oportunitátei. Ear cu sanctiunea pragmatica in mâna potemu trece cu inlesnire preste cele mai momentóse și mai grele întrebári.

Aceste întrebári suntu:

- 1) Suntu afaceri, comune toturoru tieriloru monarchiei?
- 2) Cari suntu afacerile acestea?
- 3) Cum sa se pertracteze?

La cea d'antáiu din aceste întrebári s'a respunsu dejá prin legile din 1848 și prin adresele dietale din 1861: ca suntu afaceri comune.

Respunsulu la întrebarea a dôu'a lu deducemu din sanctiunea pragmatica, și anumitu aici ne conduce principiulu, ca tóte câte suntu comune, potu fi comune numai in mesur'a aceea, și numai pân' la gradulu acél'a, încātu se vedu a fi de trebuintia pentru sustinerea securitátií monarchiei. Dar precum sanctiunea pragmatica întemeieza acésta mesura a lucruriloru comune, asiá totu dens'a eschide positivu totu ce trece preste acésta linia.

In urm'a sanctiunei pragmatice tóte tierile monarchiei asculta de unu monarchu, unulu și acelasi. Prin urmare afacerea cea d'an tã i u comuna este list'a civila (sustinerea) Domnitorului comunu.

Sanctiunea pragmatica statoresce, ca tóte pãrtile imperiului au de a se aperi un'a pre alt'a. Aperarea comuna a imperiului este dupla: un'a pacifica și alt'a resbelica. Cea pacifica este diplomati'a; cea resbelica este poterea armata. Prin urmare dar din aperarea reciproca resulta a dôu'a și a trei'a afacere comuna:

politic'a est'erna;
armat'a.

Diplomati'a cá și armat'a potu fi conduse numai solidarmente (intr'un'a), și precum numai monarchulu comunu și unu gur'u pôte fi representatu prin reprezentanti in tierile straine, asiá și Domnulu supremu alu armatei comune este elu.

Dar déca la diplomati'a dupa firea lucrului se recere so-

*) Si care a și deschisu lucrátorea sea in Sighisióra. Red.)

lidaritate petru diatōre, aceea la armata nu este de trebuință. (?Red.) Cătu pentru afacerile interne ale armatei, privitoare la misiunea soldatului, acelea competu domnului armatei. Dar dreptulu întregirei ôstei pentru tierile corônei ungare, dreptulu conlucrării legislative la statorirea duratei tempului de servitiu, încātu acel'a are valôre speciala in tierile corônei ungare și încātu acést'a se potrivește mai multu cu referintiele lor, la modulu dârei recrutiloru, încuartirarea armatei s. a. — aceste drepturi pot și trebuie să remâna in mân'a dietei ungare. Diet'a ungara a practisatu drepturile acestea in cei 150 de ani, cari au trecut decandu se introdusera armatele stabile. Modulu de a dá recruti, tempulu de servitiu au fostu diferite dincôce și dincolo de Lait'a. Si cu tôte acestea bravur'a și batabitatea armatei, precum și securitatea imperiului n'a suferitu paguba, și nici chiaru burocratul celu mai inversiunatu nu va voi sa afirme, ca glori'a armatei nôstre datéza numai din dilele centralisatiunei.

Pastrandu-se principiile acestea, firesce nu se dice, ca asupr'a tarii armatei in tempuri de resbelu și de pace sa nu se faca o invoire comuna și sa nu se statoréscă catimea, ce are a o dá Ungari'a. Dar a aflá catimea acést'a, compete dietei ungare și regimului ungaru.

Pentru portarea acestoru afaceri se ceru bani, de unde urméza, ca spesele, ce atingu aceste afaceri comune, precum și operatiunile de creditu eventuale pentru scopulu acest'a suntu afaceri comune.

Se 'ntielege de sine, ca pentru simplificarea trebiloru și in privinti'a acést'a trebuie sa se faca invoiri asupr'a unoru catimi anumite. Ear a defige modulu, cum sa se adune sumele respective, încātu privesce Ungari'a, compete dietei ungare. Ministrulu ungaru alu finantieloru tierii are sa transporte contingentele respective la ministrulu de finantie comunu (imperialu), și in tiéra nu potu fi organe administrative, cari nu depindu de ministeriulu ungaru, și prin acést'a forméza ôre cum unu alu doilea regimu intru un'a tiéra.

Politic'a comerciala a diferiteloru pârti ale monarchiei in cestiunile sele cele mai inalte numai atunci aru poté fi feliurita, candu s'aru restitui de nou vâmile interne. Dar nimenea nu cere reinfiintierea acestoru vâmi, și de aici urméza, ca politic'a vamala și comerciala aru trebui sa fia comuna.

Stringerea mijlôceloru banesci pentru afacerile comune, lipsindu lini'a vâniloru interne, va face de lipsa, cá sa se statoréscă in comunu anumite principie ale contribuirei indirecte. Asiá d. e., precum stau lucrurile astadi, e cu nepotintia a sterge in Ungari'a unilateralmente monopolulu de tabacu.

Statorirea acestoru principie comune este prin urmare alta afacere comuna. Dar inlauntrulu acestoru principie comune sa remâna rezervata dietei ungare legislatiunea, și credemu ca n'aru patimi nici securitatea, nici vre-unu altu interesu alu monarchiei, candu d. e. legislatiunea ungara in privinti'a Ungariei aru modificá modalitátile cele atátu de molestôse și de nepractice ale executării monopolulu de tabacu și ale altoru dâri indirecte.

Asemenea se are lucrulu și in privinti'a legislatiunei comerciale, carea dupa parerea corespundintelui inca aru trebui sa aiba anumite puncte comune, — séu dupa propriiele lui cuvinte „legislatiunea comerciala in Austria, de-si nu va fi imbracata totdeun'a in aceles cuvinte, totusi va fi condusa de același spirit.“

Prin modalitátile acestea se potu face tôte, câte suntude lipsa pentru soliditatea și securitatea imperiului, dar totdeodata se va conservá și positiunea istorica a corônei ungare, și dietei ungare se va conservá unu cercu de activitate, care asemenea assecura positiunea aceea. —

In fine vine corespundintele la 'ntrebarea a trei'a: cum sa se pertracteze impreuna lucrurile cele comune?

Aici se declara densulu cu totul contr'a unui parlamentu mare centralu, care vrendu nevrendu trebuie sa absôrba și sa devina momentulu autonomiei tieriloru singuraticé; ci pastrandu-se autonomi'a acést'a a loru istorica, fundamentulu ori cãrei pertractári comune trebuie sa fia paritatea in tierile corônei ungare și tierile dincolo de Lait'a. Cum voru regulá tierile de dincolo trebile lor, densulu nu va sa atinga; dar trebuie sa stea pelânga aceea, ca complessulu tieriloru de dincolo și alu celoru de dincôce are aceeasi valôre.

Pastrandu-se paritatea acestoru dôue complesse de tieri deplinu coordonate in sine pentru pertractarea afaceriloru comune, ambii factori emitu câte o deputatiune din sinulu lor, cari apoi se intielegu in sine și cu corôn'a in afacerile lor

comune. Nepotendu-se dá plenipotentie nôue, atunci apoi deputatiunea intr'unita aduce decisiuni valide prin majoritatea voturilor.

Mai pe urma vorbesce corespundintele și de conditiunile asiá numiteloru cestiuni pregatitoare, cari suntu

- 1) denumirea unui ministeriu ungaru;
- 2) întregirea dietei ungare.

Unu ministeriu ungaru nu pôte fi periculosu intru nimicu, căci Ungari'a acum'a n'are Palatinu, asupr'a cãruia sa se estindă drepturile, ce le dau Palatinului legile din 1848.

Prin întregirea dietei ungare se 'ntielege aceea, cá corôn'a sa provôce dietele Croatiei și Transsilvaniei a tramine ablegati la diet'a ungara. Deca dietele acestea n'aru poté ori n'aru voi sa urmeze, atunci dietei ungare firesce i-aru paré forte reu, dar prin aceea activitatea ei totu nu o aru vedé impededata. Trimitiendu dietele acelea deputatiuni, pentru de a pregati o 'ntielegere cu diet'a ungara, apoi dieta va negotiá cu ele; ear principiulu întregitátii corônei ungare in trece impregiurári trebuie conservatu.

Dupa acestea apoi decurgerea actiunei de deslegare a nodului si-o 'ntipuesce corespundintele (și partid'a liberala ungaru) cam asiá:

Diet'a se conchiama pe bas'a legiloru din 1848, și dupa legea electorala din acelasi anu.

In cuventulu de tron monarchulu depune dorintiele, ce le are in privinti'a ordinei celei nôue a monarchiei.

La acést'a respunde diet'a in adress'a sea, și astfel se incinge tractatulu dietalu in modulu indatinatu.

Continuandu-se corespundinti'a prin rescripte și reprezentatiuni, se lamurescu apoi principiile, dupa cari Ungari'a este gat'a a statori referintiele sele fatia cu celelalte tieri ale monarchiei in modu legalu.

Dupace astfel se va cerne și se va ordiná deplinu materialulu legiloru celoru nôue, apoi nu va fi cu greu a proiectá diplom'a de incoronare, și monarchulu se încoronéza.

Numai dupace se va fi deplinitu acestu actu sântu, pôte urmá statorirea definitiva legislatoria a legiloru celoru nôue, precum și sanctiunarea acelor'a.

„Acestea — incheia articolii din „Debatte“ — suntu in esintia ideile, ce le intimpini astadi la totu pasulu in castrele liberaliloru ungaru.“

Precum se vede, programulu cestu nou nu cuprinde nimicu, ce nu ni-aru fi fostu cunoscutu de mai nainte. Noi, din parte-ne, ori cătu dorimu complanarea diferentieloru, ce facu mai sa stagneze astadi viét'a interna a monarchiei, totusi credemu și si marturisimu, ca programulu desfasuratu aici nu va fi in stare a duce la complanarea dorita, — decă Austri'a dorește a remané Austria.

Priviri asupr'a Istoriografiei române.

„Trompet'a Carpatiloru“ comunica urmatoriulu tractatu, scrisu de renumitul filoromânu, Italianulu *Vegezzi Ruscalla*, pentru o sóia literaria italiana:

In urm'a tractatulu de Parisu de la 18 Martiu 1856, numele pâna atunci necunoscutu alu Romaniei, începú sa resune in tôte pârtile. Admirabile rapiditate și energiá, cu care Românii se apropiara de civilitatea moderna a Europei centrale și occidentale, abolindu sclavi'a Tiganiloru, suprimendu servitutea tieraniloru, dandu drepturi egali tutoru elasiloru; proclamandu toleranti'a culteloru și libertatea religiôsa, instituindu casatori'a civila, ordinandu militiele, deschidiendu scôle și universitáti, constituindu strade ordinare și ferate, și poduri, casarme și spitale, probara, cum acestu populu, scapatu de dispotismulu turcescu și de insidiosulu protectoratu rusescu, este pe drumulu de a ocupá unu postu in tre natiunile cele culte, de asemene Belgiei, decă poterile vecine i-voru respectá teritoriulu.

Admiratiunea, ce descépta astadi Romani'a, descépta totdeodata in cei mai multi dorinti'a de a-i cunôce trecutul, care singuru pôte sa descopere causele, ce au produsu acést'a repede și superba descéptare de consciinta natiunala și civilitate, de ôre-ce fia-care societate atârna de faptele sale anterioari, precum cu intielepéiune insemnéza d. Tapareli d'Azeglio. (1) CREDU deci, ca voi face lucru placutu lectoriloru Antologiei, dându-le ôre-care scurte indicatiuni spre a poté fi in stare sa indeplinéscă lacun'a natiuniloru, ce cu dorere se observa in tôte istoriele generali și partiali ale Europei.

Inainte de a publicá Engel istori'a Moldovei și Tierci-romanesci (Halle 1804), principatele de la Dunare de abia erau cunoscute de nume. A rendasi i fanarioti, rapaci, corupti și coruptori, carii de 88 de ani priimiau investitur'a de la ma-

(1) Saggio teoretico di dritto nazionale, Livorno, 1851, pag. 166.

rele Soltanu, introduseră datine și limb'a elenica; boierii și comercianții le adoptară, și numai țieranii pastrară cu constantia limb'a maternă și caracterul naționalu.

Fu o mare norocire, ca în vecin'a Transsilvania, supusa coronei austriace, populațiunea era în mare parte româna, și ca o fracțiune a acestei populațiuni profesă cultulu greco-unitu, pe când în Moldov'a și Tîer'a-romanésca religiunea e cea greacă ortodoxă; căci prin acést'a se introduse datin'a de a trimite câți-va tineri clerici la colegiulu de propaganda fide în Rom'a, spre a-si îndeplini studiile acolo. Din numărul acestor'a era cei doi preoti, unul Petru Maioru de Dicio-Sân-Martin, celalaltu George Sîncăi de Sînc'a, carii aflându-se în Rom'a, remasera încantati de gloriile Cetății-eterne, și contemplandu Column'a traiană, se simțira chemati de a îndagă vicisitudinile istorice ale descendentiloru aceluor coloni romani condusi de Traian în Daci'a, din cari se trageau densii și a căroru limbă o vorbiau. Resultatulu acestor cercetări fuseseră oper'a lui Petru Maioru, Istoria pentru începutulu Românilor în Daci'a (Bud'a 1812), frumoasă lucrare, care la 1824 se edită a două ora, adausă cu o disertatiune de d. Damaschinu Bojinca. Sîncăi și-petrecu vieti'a sea cea laborioasă culegendu și copiandu în vr'o trei-dieci volume în folio, pasagie și extracte din opere stampate dar' rare, și manuscripte descoperite în bibliotecile Romei, Venetiei, Viennei și Budei. După acestea compilă Cronica Românilor, care se estinde dela anul 84 până la 1739. Carte de erudițiune și pacientia, și care remase inedită până la 1852, când aflându-se de vendiare un'a din cele trei copie ce existau, Domnulu Moldovei de atunci George Alessandru Ghic'a, o cumperă și ordină a se tipări sub îngrijirea și directiunea pré luminațului filologu Treb. Laurianu; dară toate cercetările facute spre a descoperi cele trei-dieci de volume mai susu indicate, remasera indesierte.

La anul 1822 restaurandu-se de către Pôrta principii indigeni în Moldov'a și Tîer'a-romanésca, dreptu recompensa, pentruca au respinsu și combatutu eteri'a grecésca condusa de Ipsilanti și favorita de Russi'a, simțimentulu național, apasatu tempu atât de îndelungatu, se desceptă din nou, și prin acést'a dorinti'a de a ilustra analele patriei. Chiamatu din Transsilvani'a în Romani'a, mai susu numitulu professoru T. Laurianu, se însotî cu junele atunci și laboriosulu domnu Nicolae Balcescu, care mori apoi miseru în esiliu la Palermo la 16 Nov. 1852, și întreprinsera împreuna publicatiunea unui Magazin istoricu pentru Daci'a, care începù a esi la lumina la 1845, și se închise la 1847, formandu cinci voluminî. Revoluțiunea dela 1848, la care participara amendoi, fu sugrumată; eara patrioticii compilatori ai Magazinului se vedura nevoiti a-si parasî patri'a, și astfel oper'a remase suspensă.

Totu de odată cu publicatiunea acestei pré importante colectiuni de documente, cronologie și monografie istorice, D. Michailu Cogalnicenu, fostu presedinte alu consiliului de ministri, și ministru de interne alu României (care pecandu studiă în Berlinu publicase la 1837 numai volumulu primulu Istoriei Valachiei, Moldovei și a Românilor de peste Dunare) întreprinse în Iasi publicatiunea vechieloru anale moldovenești, care jaceă încă totu inedite, cu o intitulatiune din nenorocire slava: Letopisițiile țierei Moldovei, în 4° mare, cu vechie caractere cirilice. Primulu volumu esi la 1845, alu treilea la 1852, și acést'a pentru ca se intrerupsé tipariulu din caus'a greleloru evenimente politice din 1848 și urmatorii ani. Aceste anale suntu de cea mai înalta importantia, cu deosebire cronic'a lui Mironu și Nicolae Costinu. Culegerea cuprinde unspre-diece analisti. Celu mai vechiu e vorniculu Grigorie Urechia, care trăia în primii ani ai seculului șapte-spre-diece: celu mai nou, stolniculu Enachi Cogalnicenu, mortu la 1785. Mai incolo, la 1860, dete la lumina în Iasi unu altu volumu de documente, intitulatu: Archiv'a romanésca.

Mai mare copia de documente ne presinta acum unu altu distinsu și prélaboriosu Transsilvanu, care ocupa unu înaltu postu în Romani'a. Intielegu pre D. Papiu Ilarianu, care studiă în Padov'a, și care la 1851 și 1852 publică în Vienn'a în două volume Istoria Românilor din Daci'a superiôra; alu doilea volumu, care naréza resbelele, ce purtara Români din Transsilvani'a asupr'a Unguriloru resculati încontr'a Coronei austriace fu (lucru de mirare!) secuestratu de către politia imperială, pentru ca aduceă aminte promisiunile imperiali de libertățile și drepturile natiunei române. Domnulu Papiu Ilarianu se apucă acum sa publice în Bucuresci unu tesauru de monumente istorice pentru Romani'a, în volume în 4. Doue volume au aparutu déjà; alu treilea acum ese la lumina în fasciôre lunarie. Acést'a colectiune respunde, considerandu proportiunile mai mici, la aceea a nemuritoriului nostru Muratori, Rerum italicarum Scriptores. (Capetulu va urmă.)

Redactoru respundiatoriu Zacharia Boiu.

Varietăți și noutăți de di.

Din biografia lui I. C. Schuller comunicămu, după cum promiserămu, câte-va liniamente.—Ioann Carolu Schuller se nascu în 16 Martiu 1794 la Sabiiu. Tatalu lui pe atunci era professoru la gimnasiulu evanghelicu de aici, apoi se facu parochu la Siur'a-mare, în care calitate reposă la an. 1830. Fiulu, după ce-si facu studiile academice la Lipsi'a și Vienn'a, intră la anul 1814 în professur'a gimnasială, unde înainte treptatu la Conectoru și Rectoru și lucră presté totu 34 ani cu successulu celu mai eminent. După obiceiulu bisericei luterane transsilvane aru fi fostu sa se faca parochu, însă o bôla lu împedecă dela acést'a pentru totdeun'a. La an. 1848, după ce caduse Sabiiulu în mânilor rebeliloru, fugi cu uniculu fiulu seu, carele era numai de 11 ani, în Romani'a, de unde la 1849 fu chiamatu prin ministrulu de invetiamentu, Conte Thun, la Vienn'a, pentru de a conlucra la reorganizarea scôleloru austriace. La an. 1850 se retramise la Sabiiu, spre a stă într'ajutoriu guvernamentalu militaru și civilu după trebuinti'a comissarului ministerialu Cavalerulu de Heufler. La an. 1850 se facu referinte în toate afacerile școlare din țiera, la an. 1854 secretariu alu Locotenintiei c. r., în fine la an. 1855 consiliaru de instructiune pentru scôlele bisericești de confessiunea augustană. Activitatea lui în acéstă calitate va remane multu tempu neuitată și înșotită de binecuvântările conationaliloru și correligionariloru lui. În 21 Octobru 1859, la cererea sea, se puse în statulu de odichna cu pensiunea întreagă, și monarhulu, la caldurôs'a recomandare din partea Guvernatorulu Principelui de Liechtenstein, i dete titulu și rangulu de consiliaru locotenentalu. Cu toate acestea Schuller perseveră în oficiulu seu până la desființierea Locotenintiei în 23 Aprile 1861, și presté totu a servitu scôlei, sciintiei, poporului seu și statului mai multu de 46 ani. —

Din Romani'a aflămu, ca Principele s'a rëntorsu Vîneri noptea, 30 Aprile, în capitală.

În politica estera nimicu de însemnătate straordinară.

Nr. 16—2

CONCURSU.

Cu începutulu anului școlasticu 186⁵/₆ venitoriu, avendu a se adăuge la cele șapte clase gimnasiale déjà înființiate în gimnasiulu român de religiunea ortodoxă orientală, și clasă s'a a VIII. și cea din urma spre complinirea întreagă a gimnasiului, se deschide cu acést'a concursu încă pentru doi profesori, fia care cu salariu anualu de câte 800 f. v. a.

Dela concurențe se cere că sa documenteze:

- 1) prin atestatu de botezu, ca este Român de natiune și creștinu gr. orientalu de religiune;
- 2) prin atestatu de maturitate, ca a finitu studiile gimnasiale după sistem'a prescrișă de Proiectulu de organizarea gimnasiiloru Austriei din 1849;
- 3) prin atestatu academicu, ca a finitu facultatea filosofică în vre-o universitate ôrecare;
- 4) prin atestatu de conduita dela dregători'a politice locală, ca aceea i este nereprobăvera.

Se voru preferi însă cari pe lângă acéstea voru documentă:

- a) că a maturisatu cu eminentia;
- b) că a facutu și colloquie din obiectele de sciintia, pentru care lu arata indicele ca s'a înscrisu.

Toate aceste documente concurențele le va trimite celu multu până la 15 Augustu 1865 s. v. adresandu-le francate către subscris'a Eforia.

Brasiovu 24 Aprile 1865.

Efori'a scôleloru centrale române de legea greco-orientală.

Nr. 17—1

ANUNCIU.

Institutu de creștere și instructiune.

În institutul meu de creștere și instructiune pentru copile de clase mai alese, deschisu în 1 Decembre a. c. se priimescu în fiacare di atâtu eleve esterne, câtu și internande. Programe pentru interesati, atâtu în privinti'a instructiunei câtu și a condițiiloru, se afla la subscris'a. Desluciri mai de aproape despre principiile și organizatiunea institutului împartășiescu—din bunavointia—P. Protopopu Hanni'a și D. Cons. gub. I. Bolog'a.

Sabiiu 6 Maiu 1865.

Philippine Berraud.
Strad'a Pintenului Nr. 361.

Burs'a din Vienn'a 5/17 Maiu 1865.

Metalicele 5%	71 45	Actiile de creditu 184	50
Imprumutulu nat. 5%	76 40	Argentulu	107 50
Actiile de bancă	804	Galbinulu	5 18 ⁵ / ₆

Editur'a și tipariulu tipografiei archidieceșane.